शोधनिर्देशक

डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेल

डी. पी. अधिकारीका समालोचनाको विश्लेषण

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको एम्.ए् दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

यशोदा अधिकारी

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर

२०६४

शोधनिर्देशकको मन्तव्य

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको एम.ए. दोस्रो वर्षकी विद्यार्थी सुश्री यशोदा अधिकारीले **डी.पी. अधिकारीका समालोचनाको विश्लेषण** शीर्षक शोधपत्र मेरा निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो। निकै परिश्रपूर्वक तयार पारिएको उहाँको शोधकार्यप्रति म पूर्ण सन्तुष्ट छु र यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०६४/६/१०

....

(डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेल)
शोधनिर्देशक
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नेपाल केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर

स्वीकृतिपत्र

....
(प्रा. घनश्याम उपाध्याय)
नि. विभागीय प्रमुख

....
(डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेल)
निर्देशक

....
डा. लक्ष्मणप्रसाद गौतम
बाह्यपरीक्षक

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

मिति : २०६४/६/१०

कृतज्ञताज्ञापन

डी.पी. अधिकारीको समालोचनाको विश्लेषण शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि आदरणीय गुरु डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेलज्यूको निर्देशनमा तयार गरेकी छु । आफ्ना अनेकौ व्यस्तताहरू हुँदाहुँदै पनि यो शोधपत्र तयारीका सन्दर्भमा प्रत्येक पाइला पाइलामा सचेत र सजग गराउँदै समुचित मार्गनिर्देशन तथा विविध ज्ञानवर्द्धक सल्लाह, सुझाव र सामग्री दिएर अविस्मरणीय सहयोग गर्नुहुने श्रद्धेय गुरुप्रति म चीरऋणि रहनेछु र उहाँले लगाउनुभएको गुन म कहिल्यै बिर्सने छैन ।

प्रस्तुत शोधपत्र तयारी गर्ने क्रममा विभिन्न सामग्रीदिनुहुने शोधनायक डी.पी. अधिकारी प्रति म आभारी छु । प्रस्तुत शीर्षकमा अध्ययन गर्ने स्वीकृति प्रदान गरी शोध लेख्ने अवसर प्रदान गर्नुहुने विभागीय प्रमुख प्रा. घनश्याम उपाध्याय कँडेल तथा नेपाली विभागप्रति म कृतज्ञ छु । यसैगरी महत्त्वपूर्ण सुझाव सामग्री दिनुहुने आदरणीय गुरुआमा लीला लुइटेल प्रति म हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु । शोधपत्रको तयारीका सिलसिलामा सहयोग गर्ने त्रिभुवन विश्वविद्यालय केन्द्रीय पुस्तकालयका साथै सम्बन्धित सबै सङ्घसंस्था र विभिन्न व्यक्तिहरू प्रति हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

मेरो अध्ययनको यो क्षणसम्म अविरल प्रेम, प्रेरणा र अवसर प्रदान गर्नुहुने मेरा पूज्य पिता जगन्नाथ अधिकारी र माता मायादेवी अधिकारी प्रति म सदा ऋणी छु । त्यसैगरी विभिन्न कोणबाट अमूल्य सहयोग गर्नुहुने दाजु गोविन्द अधिकारी र मिनराज अधिकारी प्रति म कृतज्ञ छु ।

यो शोधपत्र तयारीका क्रममा विभिन्न कोणबाट सहयोग गर्ने साथीहरूप्रति म साधुवाद टक्राउँछु । यो शोधपत्रको टङ्कण शुद्धरूपमा गरी सहयोग पुर्‍याउने साथी वीरेन्द्र नेपाल र राजन कल्याण प्रति हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु ।

अन्त्यमा प्रस्तुत शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रि.वि. नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

शोधार्थी

यशोदा अधिकारी

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर

विषयसूची

पृष्ठ

पहिलो परिच्छेद

शोधपरिचय ज्ञ(द्ध

१.१ शोधशीर्षक १

१.२ शोधपत्रको प्रयोजन १

१.३ समस्याकथन १

१.४ शोधपत्रका उद्देश्यहरू १

१.५ पूर्वकार्यको समीक्षा २

१.६ शोधकार्यको औचित्य, महत्त्व र उपयोगिता ३

१.७ अध्ययनको सीमाङ्कन ३

१.८ शोधविधि ३

१.९ शोधपत्रको रूपरेखा ४

दोस्रो परिच्छेद

डी.पी. अधिकारीको संक्षिप्त परिचय **५-१३**

२.१ जीवनी ५

  २.१.१ जन्म र पारिवारिक स्थिति ५

  २.१.२ शिक्षादीक्षा ६

  २.१.३ सेवा/पेसा ६

  २.१.४ जीवनदर्शन ७

  २.१.५ साहित्यमा रुचि, प्रेरणा ७

  २.१.६ लेखन र प्रकाशनको प्रारम्भ ७

  २.१.७ प्रकाशित कृतिहरू ८

२.२ निजी व्यक्तित्व र स्वभाव ९

  २.२.१ समालोचक व्यक्तित्व ९

  २.२.२ कथाकार व्यक्तित्व १०

  २.२.३ उपन्यासकार व्यक्तित्व ११

  २.२.४ सम्पादक व्यक्तित्व ११

  २.२.५ साहित्येतर व्यक्तित्व ११

  २.२.६ समाजसेवी व्यक्तित्व ११

  २.२.७ शिक्षक व्यक्तित्व १२

  २.२.८ राजनीतिक व्यक्तित्व १२

तेस्रो परिच्छेद

समालोचनाको सैद्धान्तिक स्वरूप १४-३०

३.१ समालोचनाको अर्थ १४

३.२ समालोचनाको परिभाषा १५

३.२.१ संस्कृतमा समालोचनाको परिभाषा १५

३.३ समालोचनाका प्रकार २०

३.३.१ प्रभाववादी समालोचना २०

३.३.२ सैद्धान्तिक समालोचना २१

३.३.३ ऐतिहासिक समालोचना २२

३.३.४ प्रगतिवादी समालोचना २३

३.३.५ मनोवैज्ञानिक समालोचना २४

३.३.६ शैलीवैज्ञानिक समालोचना २६

३.३.७ समकालीन समालोचना २७

३.३.८ नारीवादी समालोचना २८

३.३.९ संरचनावादी समालोचना पद्धति २९

चौथो परिच्छेद

नेपाली समालोचनाको विकास प्रक्रिया ३१-६९

४.१ परिचय ३१

४.२ पहिलो चरणः (१९४८-२००२) ३४

४.३ दोस्रो चरण (२००३-२०३३) ३६

४.४ तेस्रो चरण (२०३४-२०५६) ३९

४.५ चौथो चरण : (२०५७ देखि हालसम्म) ४१

४.६ प्रभाववादी समालोचक ४२

४.७ सैद्धान्तिक समालोचना ४६

४.८ ऐतिहासिक समालोचना ५१

४.९ प्रगतिवादी समालोचना ५७

४.१० मनोवैज्ञानिक समालोचना ५९

४.११ शैलीवैज्ञानिक समालोचना ६१

४.१२ समकालीन समालोचना ६२

४.१३ नारीवादी समालोचना ६३

४.१४ संरचनावादी समालोचना पद्धति ६५

पा“चौ“ परिच्छेद

डी.पी. अधिकारीको समालोचना यात्रा ७०-९३

५.१ परिचय ७०

५.२ पहिलो चरणः (२०१७-२०३२) ७०
५.३ दोस्रो चरण (२०३२- हालसम्म) ७२
५.४ निष्कर्ष ७३

छैटौँ परिच्छेद

डी.पी. अधिकारीका समालोचनात्मक कृतिहरूको विश्लेषण **७४-९५**
६.१ परिचय ७४
६.२ यथार्थवादी समालोचना (२०१७) को विश्लेषण ७४
६.३ भाषाशैली ७८
६.४ नेपाली साहित्य र आलोचना (२०३२) को विश्लेषण ७९
६.५ नेपाली उपन्यास र जनजीवन (२०६०) को विश्लेषण ७९

सातौँ परिच्छेद

उपसंहार **९६-१००**

सन्दर्भग्रन्थसूची **१०१-१०४**